

Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine
National Security and Defense Council of Ukraine
Odessa State University of Internal Affairs
Odessa Military Academy
National Academy of the Security Service of Ukraine
Odessa National Maritime University
National University of Water and Environmental Engineering
Institute of Criminal Law and Applied Criminology (Chisinau)
Siedlce University of Natural Sciences and Humanities
Gdansk University of Physical Education and Sport
Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation

International scientific conference

**MARITIME SECURITY
OF THE BALTIC-BLACK SEA REGION:
CHALLENGES AND THREATS**

December 23, 2021

Volume 1

2021

International scientific conference «Maritime security of the Baltic-Black sea region: challenges and threats» : conference proceedings, December 23, 2021, Vol. 1. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 428 pages.

ORGANISING COMMITTEE

Foreign members of the Organizational Committee:

Kanels Juris – PhD in polit., Rector of the Transport and Telecommunication Institute (the Republic of Latvia);

Buzhor Valerii Heorhiiiovych – Doctor of Law, Professor, Rector of the Institute of Criminal Law and Applied Criminology, President of the Independent Criminological Association of the Republic of Moldova (the Republic of Moldova);

Stanislaw Topolewski – Phd hab., retired Colonel, Prof., Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Director of the Institute of Security Studies (the Republic of Poland);

Skalski Dariusz – Dr. hab. Prof., Gdansk University of Physical Education and Sport (the Republic of Poland);

Vareikis Vyantas – Doctor of Humanities, Professor, Leading Research Fellow, Institute of Baltic Region History and Archaeology, Klaipėda University (the Republic of Lithuania);

Petryk Artem – PhD in History, Senior Research Fellow, Institute of Baltic Region History and Archaeology of Klaipėda University (Republic of Lithuania).

Ukrainian members of the Organizational Committee:

Kuznichenko Serhii Oleksandrovych – Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Rector of Odessa State University of Internal Affairs;

Prokofieva-Yanchylenko Dariia Mykhailivna – Doctor of Law, Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Interdepartmental Research Center for Organized Crime at the National Security and Defense Council of Ukraine;

Kurovska Iona Anatoliivna – PhD in Law, Senior Research Associate, Director of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine;

Rudenko Serhii Vasylovych – Doctor of Engineering, Professor, Rector of Odessa National Maritime University;

Kliat Yurii Oleksandrovych – PhD in Engineering, Colonel, Deputy Head of Odessa Military Academy;

Cherniak Andrii Mykolaiovych – Doctor of Law, Professor, Colonel, Rector of the National Academy of the Security Service of Ukraine;

Grygus Ihor Mykhailovych – Doctor of Medical Sciences, Professor, Director the Educational and Scientific Institute of Health Care of the National University of Water and Environmental Engineering;

Vikhliaiev Mykhailo Yuriiiovych – Doctor of Law, Professor, Director of the Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

CONTENTS

WELCOME REMARKS

Сергій ГРИНЕВЕЦЬКИЙ	14
----------------------------------	-----------

THE STATUS OF INTERREGIONAL AND NATIONAL STRATEGIES FOR MARITIME SECURITY

Впровадження національної стратегії морської безпеки в контексті реалізації цілей сталого розвитку в Україні

Махначова Н. М.	16
------------------------------	-----------

Стратегія морської безпеки в Україні

Пехник А. В.	18
---------------------------	-----------

Деякі особливості національних стратегій морської безпеки

Сизоненко А. С.	21
------------------------------	-----------

Покращення інформаційної логістики та підвищення загального рівня інформатизації портової діяльності

Степаненко В. О.	24
-------------------------------	-----------

Станції біологічного очищення стічних вод міста Одеси як джерела забруднення морського середовища

Тучковенко Ю. С., Сапко О. Ю.	28
--	-----------

The impact of maritime threats in the Middle East on Baltic – Black Sea region’s security

Cheban O. Ya.	32
----------------------------	-----------

Деякі аспекти надання адміністративних послуг у сфері морського транспорту

Шатрава С. О., Джафарова О. В.	35
---	-----------

MARITIME SECURITY COOPERATION OF THE BALTIC-BLACK SEA STATES

Співпраця держав з метою протидії незаконній міграції на морі

Дубенко О. М.	39
----------------------------	-----------

Актуальні проблеми делімітації та співробітництва держав у межах виключної (морської) економічної зони України

Півторак Г. Ф.	43
-----------------------------	-----------

Безпекова політика взаємодії Туреччини в Чорному морі

Радовецька Л. В., Гасанов Муртеза Алі	46
--	-----------

Регіональне та субрегіональне співробітництво як основні напрями морської політики України	
Саснко М. І., Костюк В. Л.	50
Четверта промислова революція в Балтійсько-Чорноморському регіоні: сценарії розвитку та точки росту	
Волонцевич Д. О., Скворчевський О. Є.	54
The concept of Intermarium in processes of the development of Eastern Europe	
Tishchenko O., Morozov M.	57
MODERN MILITARY THREATS IN THE BALTIC-BLACK SEA REGION AND COUNTERMEASURES	
Сучасні військові загрози на державному кордоні у Балто-Чорноморському регіоні	
Бурбела С. В.	60
Стратегія морської безпеки України в умовах сучасних загроз в Чорноморсько-Азовському регіоні. Шляхи розвитку військово-морських спроможностей	
Неїжпапа О. Л.	63
Проведення заходів цивільного захисту як елемент забезпечення національної безпеки України	
Попович В. В., Яковчук Р. С., Ковальчук В. М.	67
Systematic approaches to combating threats at sea	
Rudenko S., Shumylo O., Kononova O., Varaboly K.	69
INTERNATIONAL AND NATIONAL STATUTORY SUPPORT OF MARITIME SECURITY	
Правове регулювання забезпечення захисту морського середовища в міжнародному та національному законодавстві України	
Балобанов О. О.	73
Міжнародні судові органи у забезпеченні морської безпеки (на прикладі справи № 2019-18 «Україна v. РФ»)	
Бойко Інна Семенівна	77
Правове регулювання боротьби з морським піратством на міжнародному рівні	
Варинський В. О.	80

Правові умови для функціонування органів державної влади Автономної Республіки Крим на перехідний період як «уряд АРК в екзилі»	
Гданов І. Р.	84
Особливості комплексного адміністративно-правового режиму морських портів України	
Калайнов Д. П.	87
Нормативно-правове регулювання безпеки мореплавства в Україні	
Калайнова О. Д.	90
Міжнародно-правові аспекти протидії транснаціональній організованій злочинності на морі	
Кубасенко А. В., Крижановська О. В.	94
Організаційно-правовий механізм забезпечення морської безпеки в Україні: реалії сьогодення	
Магновський І. Й.	98
Дефініція позовної давності у морському праві	
Маковій В. П., Медведенко Н. В.	101
Проблематика порушень норм міжнародного права при затримці українських військово-морських суден «Бердянськ», «Нікополь» та «Яни Капу» в територіальних водах України	
Менсо І. В., Купратий О. Г.	105
Окремі аспекти підготовки до служби у водній поліції Німеччини	
Мошак Г. Г.	108
Міжнародно-правове регулювання забезпечення морської безпеки	
Мудрецька Г. В.	112
Проблеми міжнародної уніфікації правил морських перевезень і розвиток законодавства України у цій сфері	
Печений О. П.	116
Кримінальна відповідальність за піратство (Ст. 446 КК України)	
Плужнік О. І.	119
Морська доктрина України як складова національної безпекової політики	
Подковенко Т. О.	123

Деякі проблеми відшкодування шкоди потерпілому від морського піратства Резніченко С. В., Резніченко Г. С.	126
Стратегія морської безпеки України: кризь призму міжнародних стандартів Рубан К. П.	129
Публічне адміністрування як складова системи безпеки мореплавства Славінська І. В., Ізбаш К. С.	133
Аналіз вітчизняного законодавства у сфері охорони морських кордонів Соловей О. М., Шевченко Н. Л.	137
Страховання судна у торговельному мореплаванні як складник морської безпеки Тарасенко Л. Б., Тарасенко В. Є.	140
Генеза правового регулювання безпеки мореплавства в Азовському морі Шурда В. І.	143
Про деякі питання нормативно-правового забезпечення морської безпеки Янчук Н. Д.	147
Проблеми дефініції «історичних вод» в міжнародному морському праві та їх вплив на морську безпеку прибережних держав Ярмак В. Х.	151
MARITIME SECURITY AND INTERNATIONAL MARITIME ORGANIZATIONS	
Переваги водного транспорту в Україні: забезпечення безпеки Бакумов О. С.	155
Визначення ступеня ризику як фактор безпеки в мореплаванні Нестеров О. Ю., Загородня Ю. В.	158
Міжнародні морські організації та морський бізнес в країнах, що розвиваються Пренько Я. О.	161

Особливості міжнародної морської організації, її основні функції і структура Соркіна Д. К.	163
Визначення значимості факторів, які впливають на розхід повітря в апаратах на стисненому повітрі під час підводного розмінування Стрілець В. М., Соловйов І. І., Шевченко Б. С., Глущенко І. О.	165
Морська безпека як фактор національної безпеки України Царюк Ю. С.	169
THE ROLE OF LAW-ENFORCEMENT AGENCIES IN ENSURING MARITIME SECURITY	
Fighting maritime crimes by the water police forces Vasylenko O. V.	173
Аналітична діяльність під час забезпечення морської безпеки органами Національної поліції України Заєць О. М., Проданець Н. М.	176
Деякі питання криміналістичної підготовки легких водолазів з метою участі в слідчих (розшукових) діях: досвід поліції США Корнієнко М. В., Афонін Д. С.	180
Територіальні підрозділи водної поліції як складова механізму забезпечення національної безпеки України Кузніченко С. О.	183
Потенційні можливості безпілотних літальних апаратів (БпЛА) в забезпеченні безпеки на морі, попередженні, виявленні, фіксації та розслідуванні кримінальних правопорушень Лісніченко Д. В.	186
Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України на морському транспорті Луговий І. О.	189
Місце Національної поліції України серед суб'єктів забезпечення морської безпеки Медведенко С. В.	192
До питання про забезпечення безпеки морського порту України Мирза С. С.	197

Актуальні питання участі працівників Національної поліції України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки Рудой К. М., Удренас Г. І.	200
Правове забезпечення підрозділами Національної поліції морської безпеки Теслюк І. О.	204
Окремі питання морської безпеки в умовах тимчасової окупації території України Тетерятник Г. К.	206
Місце та роль підрозділів поліції на воді у структурі Національної поліції України Хозлу І. К.	209
CURRENT STATE AND CHALLENGES OF MARITIME SECURITY OF PORTS OF THE BALTIC-BLACK SEA REGION	
Основні засади дій керівників берегових об'єктів морського транспорту в екстремальних ситуаціях Дулгер В. В.	212
Щодо питання відносно суб'єктів забезпечення безпеки морських портів в Україні Коропатов О. М.	214
Безпека організації морських контейнерних перевезень Надибська Оксана Ярославівна	218
Економічний складник забезпечення морської безпеки держав Балто-Чорноморського регіону Очеретько О. О., Маргарян А. А.	221
Екологічний моніторинг забруднень Керченської протоки Синящик В. Ф., Харламова О. В., Сажка А. Ю.	224
Актуальні завдання щодо вирішення сучасних загроз безпеки морських портів Федічев А. В., Вітек М. Ю.	228
Гібридні загрози морській безпеці Филипенко А. О.	232

ACTIVITIES OF STATE ARMY UNITS IN MARITIME SECURITY

Морська охорона Державної прикордонної
служби України – історія та сучасність

Заборовський В. В. 236

The role of mercenaries in the Black Sea basin

Soroceanu I. 240

FIGHT AGAINST MARITIME TERRORISM, SMUGGLING, AND ILLEGAL DRUG TRAFFICKING

Боротьба з тероризмом, контрабандою та незаконним обігом
наркотиків на морі

Білих І. В. 244

Окремі питання правового забезпечення протидії морському
тероризму у національному законодавстві

Братель С. Г. 246

Контрабанда та порушення митних правил в Україні

Денисова А. В. 248

Поєднання у теоретичному концепті «боротьба із тероризмом на морі»
елементів концепції антитерористичної безпеки населення

Комісаров О. Г., Беньковський С. Ю. 251

Щодо системи антитерористичної підготовки в Україні

Кудінов С. С. 255

Деякі проблемні питання боротьби з контрабандою
на морських шляхах Чорноморського басейну

Кузніченко О. В. 260

Морський тероризм як загроза судноплавству

**Мельник О. М., Корякін К. С., Окулов В. І.,
Пуляев І. О., Щенявський Г. С.** 263

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин
або їх аналогів: сучасні проблеми кримінально-правової доктрини
та законодавства

Меркулова В. О., Домброван Н. В. 266

Співвідношення понять тероризму на морі та морського піратства

Ніколаєв О. Т., Бахчеван Є. Ф. 271

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ТЕРОРИЗМУ НА МОРІ ТА МОРСЬКОГО ПІРАТСТВА

Ніколаєв Олександр Трифонович

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Бахчеван Євген Федорович

*т.в.о. завідувача кафедри тактико-спеціальної,
вогневої та фізичної підготовки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Розвиток світу характеризується глобалізацією всіх сфер міжнародного життя, що відрізняється високим динамізмом та взаємозалежністю подій. Торговельна система, заснована на морських перевезеннях, забезпечує доступ та розподіл енергоресурсів, сировини та всіх видів продукції по всьому світу: сьогодні майже 80% товарів перевозиться кораблями на міжнародному рівні. Усе це свідчить про те, що стійке та безперервне функціонування водного транспортного комплексу країни значно впливає на національну безпеку України, яка є морською державою. До морських портів України, відкритих для заходження іноземних суден, належать: Рені, Ізмаїл, Усть-Дунайськ, Білгород-Дністровський, Чорноморськ, Одеса, Південний, Миколаїв, Херсон, Скадовськ, Бердянськ, Маріуполь, Спеціалізований морський порт Ольвія. Порти Криму (Керч, Севастополь, Феодосія, Ялта, Євпаторія) на теперішній

час є закритими відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.04.2014 № 578-р «Деякі питання функціонування морського та річкового транспорту» та наказу Мінінфраструктури «Про закриття морських портів» від 16.06.2014 р. № 255.

Національна політика більшості країн спрямована на освоєння просторів і ресурсів Світового океану. Така тенденція визначає неминуче суперництво між країнами за можливість використання його багатств у власних інтересах, що призводить до посилення залежності глобальних економічних процесів від стабільності функціонування водного транспортного комплексу. Залучення у морську діяльність значних економічних ресурсів приваблює в цю галузь міжнародні та національні злочинні структури, що збільшує ймовірність виникнення загроз терористичного характеру на морських шляхах сполучення.

Події останніх років показують, що інтенсивність злочинних посягань на безпеку судноплавства має тенденцію до зростання. Причому загроза присутня в будь-якій точці Світового океану. Однією з найдавніших загроз життєво важливим інтересам країн на морі є тероризм та піратство.

Існують концепції, які об'єднують і розмежовують морське піратство та тероризм на морі. Кількість піратських нападів на судна за останні роки різко зросла, причому пірати діють дедалі більш організованими та добре озброєними злочинними групами, використовуючи методи терористів, у тому числі захоплення заручників, погрозу застосування зброї та її застосування. Такі протиправні дії здійснюються в межах відкритого моря, спрямовані проти іншого судна, осіб, майна, що знаходиться на борту судна, проти безпеки плавання судна, супроводжуються насильством або загрозою застосування насильства. Тобто можна зробити висновок, що тероризм на морі нічим по суті не відрізняється від піратства і є однією з форм насильства на морі.

Проте все ж таки слід провести різницю між цими явищами.

Морський тероризм загрожує безпеці не лише торгових суден, а й нафтогазовидобувних платформ, підводних кабелів та трубопроводів, інфраструктурі морських портів. При цьому сьогодні одними з найуразливіших можуть вважатися саме морські цілі.

У системі міжнародно-правових актів, що забезпечують ефективне співробітництво держав у боротьбі з тероризмом на морі, центральне місце займає Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, (1988 р.) та Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі (1988 р.). Попри те що, що Конвенція 1988 р. не використовує термін «акт морського тероризму» і містить його визначення, визнається, що злочини, охоплені цим документом, є актами міжнародного тероризму. Зміст цього терміна розкривається в Конвенції в переліку конкретних злочинів, кваліфікуючою ознакою яких є загроза безпеці плавання судна. До цих злочинів належать:

захоплення судна силою або шляхом залякування; здійснення насильства проти особи на борту судна, якщо цей акт загрожує безпечному плаванню; руйнування судна та заподіяння пошкоджень його вантажу, що загрожує безпеці плавання, та низка інших.

Піратство розглядається як самостійне правове явище. Міжнародна боротьба з піратством ведеться на основі Конвенції ООН з морського права 1982 р. Цей документ систематизував основні принципи, раніше висвітлені в Конвенції про відкрите море 1958 р. Визначення терміна «піратство» міститься у ст. 101 Конвенції 1982 р.: «Піратством є будь-яка з наведених нижче дій: а) будь-який неправомірний акт насильства, затримання або будь-яке пограбування, що вчиняється в особистих цілях екіпажем або пасажирками якогось приватного судна або приватного літального апарату та направлений: у відкритому морі проти іншого судна або літального апарату або проти осіб або майна, що знаходиться на їхньому борту; ii) проти будь-якого судна або літального апарату, осіб або майна в місці поза юрисдикцією будь-якої держави; б) будь-який акт добровільної участі у використанні будь-якого судна або літального апарату, учинений зі знаннями обставин, через які судно або літальний апарат є піратським судном або літальним апаратом; с) будь-яке діяння, яке є підбурюванням або свідомим сприянням учиненню дії, передбаченої у підпункті «а» або «б».

Нормативне визначення тероризму на морі закріплено в п. 1 ст. 3 Конвенції 1988 р.: «Будь-яка особа вчиняє злочин, якщо вона незаконно та навмисно: а) захоплює судно або здійснює контроль над ним силою або загрозою сили чи шляхом будь-якої іншої форми залякування; або б) чинить акт насильства проти особи на борту судна, якщо цей акт може загрозувати безпечному плаванню цього судна; або с) руйнує судно або завдає судну чи його вантажу пошкодження, яке може загрозувати безпечному плаванню судна; або d) поміщає, або робить дії з метою приміщення, на борт судна будь-яким способом пристрій або речовину, яка може зруйнувати це судно, завдати цьому судну або його вантажу пошкодження, яке загрожує або може загрозувати безпечному плаванню даного судна; або е) руйнує морське навігаційне обладнання, або завдає йому серйозного пошкодження, або створює серйозні перешкоди його експлуатації, якщо будь-який такий акт може загрозувати безпечному плаванню судна; або f) повідомляє завідомо неправдиві відомості, створюючи цим загрозу безпечному плаванню судна; або g) завдає поранення будь-якій особі або вбиває її у зв'язку з учиненням або спробою вчинення якогось із злочинів, зазначених у підпунктах а-f)». Подібне визначення тероризму на морі є досить умовним. Проте перелік діянь, передбачених у ст. 3 Конвенції 1988 р., є неповним. Він не включає, зокрема, напади на берегові споруди та морські порти з метою вчинення терористичних актів, також відсутнє чітке розмежування між тероризмом та іншими злочинами, які вчиняються на морі.

Морське піратство є серйозною загрозою для регіональної стабільності. Пірати, як правило, з'являються в регіонах з великими прибережними

районами, високим рівнем комерційної діяльності, малою кількістю національних військово-морських сил і водночас слабкими механізмами співробітництва в галузі регіональної безпеки.

У Конвенції 1982 р. були сформульовані п'ять основних критеріїв, за якими те чи інше діяння може бути кваліфіковане як акт піратства: 1) піратство обов'язково має бути пов'язане зі здійсненням насильства, незаконним затриманням чи пограбуванням; 2) акт піратства завжди відбувається в особистих цілях, тобто застосування насильства в політичних цілях не може автоматично прирівнюватись до піратства. Принаймні обов'язково повинні враховуватися як мотиви злочинця, так і реакція інших держав на цю дію; 3) акт морського піратства повинен бути скоєний екіпажем або пасажирями приватного судна проти іншого судна. Під кваліфікацію піратських дій не може потрапити судно, яке перебуває на державній службі, зокрема військовий корабель; 4) акт піратства завжди передбачає участь принаймні двох суден, одне з яких здійснює акт піратства, а інше є стороною, що постраждала; 5) акт піратства може бути здійснений виключно у відкритому морі. Незважаючи на те, що в Конвенції 1982 р. немає жодних вказівок щодо 200-мильної виключної економічної зони, можна вважати, що кваліфікація тієї чи іншої дії як піратства може бути застосована і до цієї акваторії. Відповідно, будь-які незаконні акти, пов'язані з насильством, не можуть кваліфікуватися як піратство, якщо вони здійснені в межах територіального моря або внутрішніх вод, на які поширюється повний суверенітет прибережної держави.

Ураховуючи наведене вище визначення, можна зауважити, що є певні подібності і відмінності між ознаками міжнародно-правового складу морського піратства і тероризму на морі. Можна провести систематизацію ознак, якими можна відрізнити і поєднувати дані поняття.

Доводиться констатувати, що нормативне визначення «тероризм на морі» неповне і потребує більш чіткого формулювання, точності та доповнення, оскільки відбувається його змішування з поняттям «морське піратство».

Тероризм підкріплений політичними мотивами. Крім цього, основна мета полягає в тому, щоб створити нестабільну обстановку, залякати противника. Піратство має виключно матеріальний, економічний аспект, критерій насильства присутній, але він несе меншу суспільну небезпеку, ніж коли йдеться про тероризм. Варто підкреслити, що обидві дії є злочинними.

При піратстві будь-яка держава має право на припинення цих актів у відкритому морі або будь-де поза юрисдикцією будь-якої держави (універсальна юрисдикція). Щодо терористичних актів Конвенція 1988 р. закріплює конкуруючу юрисдикцію держав, саме національну і факультативну. У Конвенції встановлюється універсальна юрисдикція, покликана забезпечити невідворотність покарання за незаконні акти, незалежно від місця їх скоєння та місця перебування злочинців.

Крім того, події останніх років, зокрема у територіальних водах України Чорного та Азовського морів довкола анексованої території Автономної Республіки Крим, дозволяють виділити і такі акти силового характеру, як дії військових кораблів і катерів, що порушують міжнародне та національне право (неправомірні дії в територіальних водах іншої держави тощо). Водночас вступ України до ЄС може дати новий імпульс для того, щоб адаптуватися до розвитку та зміни глобальної безпеки. Прийняття Європейської стратегії морської безпеки Європейською Радою у грудні 2013 р. реально дозволяє підвищити рівень координації заходів та зусиль для боротьби з потенційними та реальними загрозами на морі.

Література:

1. Балобанов А.О. Тероризм и безопасность морского судоходства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2000. Вип. 8: Соціальні та правові проблеми боротьби з тероризмом. С. 83–86.
2. Бакала А.А. Морское пиратство и терроризм на море: проблема соотношения и разграничения понятий. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського* : матеріали IV міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8–9 лист. 2013 р.). Одеса : Фенікс, 2013. С. 317-323.
3. Романюк Н. Особливості боротьби з морським піратством як загрозою міжнародній безпеці. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2017. № 6. С. 39-46.
4. Стефанчишен Р.В. «Морское пиратство» и «терроризм на море» – соотношение понятий. *Митна справа*. 2012. № 1. С. 82-94.